

arodpolicies.org

arod@arodpolicies.org

Stortingets Helse- og omsorgskomite

1. mars 2021

Høringsnotat vedr. rusreformens konstitusjonelle forankring

Alliansen for rettighetsorientert ruspolitikk (AROD) er positive til en generell avkriminalisering, men mener at [Prop. 92 L](#) (2020–2021), [Dokument 8:111 S](#) (2020-2021), og [Dokument 8:119 S](#) (2020-2021) ikke tar konsekvensene av påvisningen av offentlig panikk i rusreformrapporten, samt [innspillene](#) som klargjør sammenhengen mellom dette fenomenet og menneskerettsforbrytelser. Forslagene går derfor ikke langt nok i å sikre folkerettslige forpliktelser. De bærer preg av god vilje, men representantene bak [8:111 S](#) og [8:119 S](#) ser opplagt vekk fra frihetspresumsjonen og konstitusjonelle fordringer. Vi er mer takknemlige for proposisjonens klare og prinsipielle betraktninger rundt straff, men fordi rusrapporten bereder grunnen for et større rettighetsbilde er videre evaluering nødvendig.

Ubesvarte spørsmål av grunnlovs vekt

Mange feirer reformen som et fremskritt mens andre ser den som et tilbakeskritt. Sannheten er at vi har forbigått rusreformrapportens viktigste budskap: At straff ikke kan forsvares, at vi har med offentlig panikk å gjøre, og at det er et større rettighetsbilde involvert. Det er [herfra](#) vi som nasjon må legge lista, men forslagene fokuserer på alt annet. Vi risikerer derfor nye år med en politikk på overdrevent totalitære premisser, når vi i stedet skulle sett frem mot en sannhets- og forsoningskommisjon, forløsning, og påfølgende nasjonal renselse. Til tross for en godt dokumentert sammenheng mellom offentlig panikk, sydebukkmekanismen, og vilkårlig forfølgelse, har Helse og Justis til gode komme sentrale [bekymringer](#) i møte. Ingen har tatt ansvar for et omtvistet rettighetsbilde, og vi ber om at prosessen ikke går videre uten at [spørsmål](#) blir besvart. Viktigheten av dette må ikke undervurderes.

Fordi regjeringen i utgangspunktet la opp til et begrenset mandat, med føringer om at et regulert marked var uakseptabelt, utelukket rapporten mye. Rusreformutvalget gjorde en fremragende jobb med å få frem det manglende grunnlaget for straff for de mindre alvorlige forholdene, samt å klarlegge rettsstatens kriterier, men en større [problematikk](#) forblir uløst. Rent faktisk, i snart 15 år har de forfulgte grupperingene [forsøkt](#) å få kartlagt rettighetsbildet sitt, og mens organisasjoner både [før](#) og [under](#) rusreformen har gjort gjeldene rettsstatens beskyttelse, venter vi på at staten skal ta ansvar.

Dette er uforenelig med en rettsstats anordninger. Nå som offentlig panikk er [påvist](#), er et effektivt rettsmiddel påkrevd, og vi ber om en utredning som ser på [materialet](#) som er kommet inn i høringsrundene. Det er uansett ingen vei utenom. En målsetning med reformen er ikke bare å forandre loven, men å forandre holdninger, og i den grad reformen lykkes vil spørsmålene som er oversett vil bli bare mer relevante. En mindre stigmatiserende holdning til bruk, for eksempel, gjør ikke bare demoniseringen av salg vanskelig å opprettholde, men et oppgjør med det kriminelle markedet blir mer tiltrengt. De motforestillinger som reises på begge sider kan bare ivaretas ved en mer helhetlig menneskerettsanalyse, og om vi vil i mål med rusreformen trenger vi en NOU som ser på [spørsmål](#) av grunnlovs betydning.

AROD tar derfor til orde for dette. Nå som den narkotikafrie visjon ikke lenger styrer politikken, er det logisk at vi erkjenner at rusbruk har vært en del av de fleste kulturer siden tidenes morgen, og derfra tilrettelegger for den politikk som skader minst og som i størst mulig grad er forenelig med prinsipper som likhet, forholdsmessighet, selvbestemmelse, og frihetspresumsjon. Vi må erkjenne at rusreformutvalget var for

begrenset av et forutinntatt mandat til at rapporten kunne belyse problematikken fullstendig, men at den delen som hadde med forholdet til menneskerettighetene å gjøre legger veien for et større rettighetsbilde. Dette er det viktigste vi kan trekke ut av rapporten, og den politiske prosessen må ikke gå videre uten at et større rettighetsbilde blir klarlagt.

Som det går frem av Prop. 92 L (2020–2021) kapittel 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 og 16 er det et enormt apparat som skal på plass om reformen blir vedtatt. En slik organisering er unødig inngripende og kostbar om videre granskning bekrefter et rettighetsbilde, og åpenbare hensyn tilsier prioritet av menneskerettighetene. Med utgangspunkt i den foreliggende [dokumentasjonen](#) er det enkelt nok å se om de gode grunnene for å straffe på ruspolitikens område *som helhet* er til stede. Vi insisterer derfor på et parallellspor, hvor et apparat ivaretar motforestillinger av grunnlovs vekt. I den grad forbudstilhengerne kan besvare de [fem](#) spørsmålene fra AROD kan de komme seg gjennom nåløyet i en menneskerettsanalyse, men det gjenstår å se. Frem til i dag har det ikke vært noen utredning i forhold til dette. Kun i senere tid har grunnlovsdomstoler begynt å se på problematikken, og det er kommet som en overraskelse hvor nådeløse de er i kritikken av forbudslinjen. Det kommer bare an på spørsmålene som blir stilt hvor omfattende kritikken er, og en større kraft samler seg mot et mer helhetlig oppgjør.

Internasjonalt ser vi derfor stadig flere land bruke menneskerettskonvensjoner som et forsvar for å regulere markedet, og nasjonalt ser vi sterkere grobunn for prinsipiell tenkning på ruspolitikken. Jo mer vi prioriterer *intensjonen* av narkotikakonvensjonene, jo mer ser vi hvordan menneskerettsprinsippene tilsier en regulering av markedet, og disse erkjennelsene får stadig mer vekt. Et byråkrati kan ikke utsette i evighet de forpliktelser som er grunnleggende, og INCBs «best practice» ståsted, samt stemmemarginene bak WHO's regulering av cannabis, tyder på at endetiden er nær. I løpet av få år vil menneskerettsanalysene forandre ruspolitikken, og Norge befinner seg i en særstilling. På den ene side har vi vært forkjempere for menneskerettsforpliktelser, men på den andre er vi det landet som i størst grad er opplyst om avstanden mellom teori og praksis—og som har til gode å ta konsekvensene.

Vi [vet](#) allerede at jussen, siden 2002, har vært klar på at straff er problematisk, men at det først nå, 20 år senere, er politisk vilje til å ta følgene. La oss da ikke vente 20 nye år før politikerne tar konsekvensene av offentlig panikk. Vi må klare bedre. Siden tidlig på [1980-tallet](#) har kriminologer og rusforskere sett hvordan ruspolitikken dyrker syndebukker, og erkjennelsen av dette fenomenet innebærer intet mindre enn en menneskerettslig utredning etterfulgt av en sannhets- og forsoningskommisjon. Det er ingen vei utenom. Samfunnet er helt avhengig av denne anordningen i sin helbredelsesprosess, og jo lenger det går mellom påvisningen av offentlig panikk og sikringen av et rettighetsbilde, jo større blir bakrusen for dagens forbudstilhengere. Bare tenk hva en slik kommisjon vil si om eventuelt 20 år! Manglende ansvarlighet er utpekt av FN som problem nummer en i utviklingen av menneskerettighetene; problembilde og remedier er allerede [beskrevet](#), og vi vil en dag være [forpliktet](#) til et oppgjør med de som har vært ansvarlige for vilkårlig folkeforfølgelse.

Det ligger derfor i kortene at vi bør handle før heller enn senere, for jo lenger vi venter jo flere narkotikadommer i rettsapparatet må vi bøte på, og jo mer tungtveiende er ansvaret på de som har vært tilstrekkelig informert til å vite bedre. Det gjelder [samtlige](#) politikere. Det gjelder også [riksadvokat](#), [politidirektorat](#), [Helse-](#) og [Justisdepartement](#), så la oss allerede nå begynne prosessen med å kartlegge rettighetsbildet til de forfulgte grupperinger. La oss gi det norske folk et fundament for ruspolitikken som er bærekraftig for 1000 år heller enn 10, og la oss bli et forbilde i den omjustering som resten av verden står overfor.

Med vennlig hilsen

Roar Mikalsen
Leder for AROD